

Palazu Mare-CONSTANȚA

Potrivit recensământului din 1930, comuna Palazu Mare avea o populație de 942 locuitori. Dintre aceștia, 117 se declaraseră romi (adică 12,4%). În septembrie 1942, s-a ajuns la deportarea din această comună a 280 de romi.

În 1942, s-au propus spre deportare 205 romi sedentari periculoși și 8 capi de familie (107 persoane în total) mobilizabili. În septembrie 1942, pleca din Constanța trenul special E. 10 (Constanța-Tighina), cu 12 vagoane, în care erau îmbarcați 513 romi de pe teritoriul rural. 280 dintre ei erau deportați din comuna Palazu Mare. Lor li s-au adăugat alți 501 romi deportați de pe raza județului Ialomița. Romii au fost transportați cu trenul până la Tighina și, de acolo, au fost duși la gara Grigorești din jud. Oceacov, unde au și fost debarcați. Deportatii au fost repartizați prin diferite localități. În iarna 1942, mulți au fost duși în localitatea Karanika (într-o jumătate de comună casele localnicilor ucraineni au fost evacuate și în ele au fost încartiruiți romii). Condițiile erau atroce (lipsă de hrană, haine, lemne de foc și medicamente), fapt care a contribuit la izbucnirea epidemiei de tifos, soldată cu numeroase victime. Morții erau duși la gropi comune improvizate (tranșee, la origine). În primăvara 1943, acest grup mare de romi deportați din Palazu Mare a fost împărțit către diferite comune până în 1944 (Varvarovka, Trihati, Suha Balka, Ivanovka etc), unde au fost puși la diferite munci, îndeosebi agricole, dar și la construcții de căi ferate etc.

Din cei 513 romi deportați la mijlocul lui septembrie 1942 au mai putut fi găsiți în viață în decembrie 1942, 449 (78 capi familie, 6 bărbați, 80 femei și 285 copii), iar din Palazu Mare, dintre cei 280 romi deportați mai erau în viață 268 de persoane.

Niciunul dintre cei 449 de romi constănțeni aflați încă în viața în decembrie 1942 nu a primit aviz favorabil repatrierii, desi mulți dintre ei erau membrii familiilor unor romi mobilizați sau mobilizabili. Situația lor se va agrava.

În primăvara-vara 1944, în condițiile ruperii frontului și a retragerii trupelor din Transnistria, tot mai mulți romi au început să fugă spre țară. În iulie 1944, autoritățile locale raportau că în Palazu Mare reveniseră, fără autorizație, 8 familii. Restul deportaților din Palazu Mare fie erau morți, fie nu s-au întors încă în localitate.

Surse:

DANIC, fond *Inspectoratul General al Jandarmeriei*, dosar 59/1942, f. 548-550.

DANIC, fond *Inspectoratul General al Jandarmeriei*, dosar 126/1942, f. 120-122.

DANIC, fond *Inspectoratul General al Jandarmeriei*, dosar 127/1942, f. 182; f. 228-229; f. 336; f. 361-362.

DANIC, fond *Inspectoratul General al Jandarmeriei*, dosar 201/1942, f. 205-216.

DANIC, fond *Inspectoratul General al Jandarmeriei*, dosar 43/1943, f. 75-92.

DANIC, fond *Inspectoratul General al Jandarmeriei*, dosar 86/1944, f. 42-50.

DANIC, fond *Inspectoratul General al Jandarmeriei*, dosar 97/1944, f. 28-36.

Viorel Achim, *Documente privind deportarea țiganilor în Transnistria*, București, Editura Enciclopedică, 2004, doc. 380, pp. 193-194.

Interviuri de istorie orală cu supraviețuitorii romi Lazar Dumitru (n. 1924), Andrei Ion (n. 1934) și Petre Vasile (n. 1934).

[Petre Matei]